

АНГЛИЦИЗМИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

ANGLICISMS IN SERBIAN LANGUAGE

ОЛГА ОБРЕНОВИЋ

Седми разред, „Центар за таленте Београд II

РАДИЦА СМИЉКОВИЋ

Професор српског језика

РЕЗИМЕ

Често се у народу поставља питање такозваних позајмљеница, страних речи које су ушле у српски језик. Никако им се не сме доделити статус домаћих речи, а јесу ли оне баш стране речи? И нису, баш. Са напретком технологије има их све више, а у ово доба „кулирања“ најистакнутије место имају англицизми. Медији, новине, рекламе, телевизија приказују много англицизама, и ми их свесно или не усвајамо, и све више их употребљавамо. Омладина и сви они који желе да буду у тренду труде се да у свакој прилици изговоре неки англицизам који у више од 98% случајева није неопходан. Ово се може назвати употребом англицизама из луксуза, онда када то објективно није потребно. Не сме се дозволити да ти "мали ванземаљци" изврше инвазију на српски језик. Нисам против употребе неопходних англицизама, али не волим да их чујем тамо где им није место. Енглески је за неке стручне и неопходне прилике. Не знам ни да ли се неки англицизми могу и назвати тако, јер су то само преписане речи из енглеског речника. А што их свако пише како хоће! Морамо да се боримо за очување српског језика, јер на тло ступа хибридни, англосрпски језик, који доноси мноштво англосрпско-српских синонима и наравно сви више воле тренди англосрпску реч, а не нашу која ни у чему другом не заостаје за дотичном англосрпском речју.

Кључне речи: англицизми, позајмљенице, англосрпски, очување језика.

SUMMARY

The question about so-called borrowing, foreign words that we use in Serbian language is important. They shouldn't be treated like words of our lexicology, but are they actually foreign words? They actually aren't... With progress of technology they are in constant increase, and in these days of „cooling“, the Anglicisms took the most important place. The mass media, newspapers, advertising, television keep shoving a lot of Anglicisms which we accept, and increasing, we want it or not. Young people and everyone else who want to be trendy, keep trying to say an Anglicism in every single occasion which is not necessary in more than 98%. This can be called "luxury using" of Anglicism, when that is really not necessary. We can not allow that those "little aliens" make an impact on Serbian language. I am not against using necessary Anglicism, but I don't like listening English in my environment, if it is not necessary. We can use English in some, for example scientific occasions. I don't know if some of them are actually Anglicisms because they often are just copied words from English dictionary. And everyone writing them just as it wants! We have to keep trying to save Serbian language from that, because a hybrid Angloserbian language grows constantly, which brings us a plenty of Angloserbian-Serbian synonyms, and of course, everyone prefers a trendy Angloserbian word instead of Serbian word which is as good as Angloserbian is.

Key words: Anglicism, borrowings, Angloserbian, conserving language.

УВОД

Узрок настајања позајмљеница

Људи су од давнина мењали место свог боравка, што због неповољних климатских услова, што због многих ратова (наш народ их је само у прошлом веку имао преко главе). То је доводило до мешања народа, њихових култура, а самим тим и њихових језика. Многе речи су у српски језик донели трговци, занатлије, који су доносили нове производе и нове речи. За неке ствари људи су смишљали нова имена на основу њихове примене, стварали су речи или синтагме, док су неке речи прихваћене такве какве јесу.

Јужни Словени су се доселили на Балкан у периоду између шестог и седмог века. Заузели су територије између Византије и некадашњег Западног римског царства на чијим су територијама у то доба биле Франачка држава и неке германске земље.

Цариград и Рим су покушавали да прошире свој утицај покрштавајући паганске словенске народе. Због потребе да се преведе Библија и друге црквене књиге настаје старословенски језик, први књижевни језик Словена. Преписивачи књига уносили су у старословенске текстове особине језика народа којима су припадали, тако настају различите редакције старословенског језика, које се од једанаестог века називају црквенославенски језик, јер су њиме писане црквене књиге.

Најезда Турака у петнаестом веку прекинула је културни развој Срба и српкословенског језика са елементима народног. Тежак положај становништва довео је до Велике сеобе Срба. Бежећи од Турака доселили су се на просторе Хабзбуршке монархије. Срби у Хабзбуршкој монархији су прихватили речи из мађарског језика, док је становништво које је остало на просторима некадашње Србије све више прихватало речи, културу и обичаје од Турака, који су највише утицали на српски језик и историју.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Као метод рада примењено је прикупљање речи из различитих речника, бележење речи из свакодневног говора, коришћен је и интернет. Речи су систематизоване према значењу и околностима појављивања у српском језику. У новијој историји највећи утицај на српски језик је путем масовних медија, а првенствено телевизије, извршио енглески језик, због коришћења израза у информатици и све више у другим областима.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Порекло позајмљеница

Услед историјских околности и миграције народа као и ширењем масовних медија дошло је до појаве страних речи из различитих језика у српском језику. Све ове стране речи могу се поделити у више група и то:

1. *Романизми* су речи из романских језика: латинског, италијанског, француског, шпанског; налазе се у многим областима: формула, акција, литература, нација, доктор, тенор, опера, балкон, машина, компот, авенија, булевар, канибал...
2. *Грцизми* су речи преузете из грчког језика: хиљада, друм, гипс, икона, хор, хлор, филолог, обелиск, анђеол...
3. *Турцизми* су речи турског порекла (или оне које су преко турског дошле из арапског и персијског): боја, чамац, топ, бурегија, џезва, олук, калуп, кеса, кула, торба...
4. *Германизми* су речи из германских језика, пре свега немачког: вага, пегла, цех, бутер, мадрац, шраф, лозинка, молер, мајстор, фарба, шалтер, шине, шминка...
5. *Бохенизми* су речи преузете из чешког језика: часопис, повод, спис, улога...
6. *Русизми* су речи из руског језика: запета, услед, бојеви (метак)...
7. *Хунгаризми* су речи преузете из мађарског језика: соба, ашов, лопов, варош, ципеле, субота, гулаш, салаш...
8. *Англицизми* су речи из енглеског језика: спорт, тенк, трамвај, трактор, викенд, филм, клуб, прес-центар...(1).

У савременом српском језику од страних речи најјучљивија је употреба англицизама из различитих разлога, технолошких, луксузних или неопходних.

Англицизми

Ево, ближи се *fashion week*. Морам да пазим на свој лук, морам да будем *тренди*. *Тинејџери* тренутно носе *џинс* и *беџеве*, што не да није у моди, него је тотално *аут*. Не знам како уопште то могу себи да дозволе. Требало би да се нађем са *ортакињама* да идемо у *шопинг*, мада можда и скокнемо до *Мека* и поједемо *хамбургере* или попијемо по *кока колу*, а ако ништа друго појешћемо *хотдог* и *џинс* на улици. Не смемо да претерамо са јелом, јер поред *кул имиџа* морамо и да будемо *фит*, а морам увек и да имам *фантастичан*

мејк-ап на себи. Још један повод да изгледамо *екстра* је вечерашњи *парти* поводом Пејчиног *рођоса*. Рекао је да доводи, не доброг, него *страва диск џокеја* који ће пуштати само *фенси хитове*, а *лајт шоу* ће бити *перфектан*. Ах, све је тако *кул* (2).

Знала сам да деца мојих година користе много англицизама, али зар оволико? Само у овом малом, на папир стављеном сегменту мог живота, налази се чак двадесет осам англицизама! А толико пута у току дана се у мом говору нађу ови мали пасуси да не могу ни да побројим колико англицизама дневно употребим. Но, погледајмо мало боље овај текст. Када мало зађемо у њега, у свој говор и у англицизме уопште, приметићемо да нам нису сви они толико енглески. Неки су одавно у нашем језику, неки су потреба луксуза и жеље за тренди имицом, а неке од њих скоро да не можемо назвати англицизмима, јер су то чисте речи из енглеског језика само преписане. Стога можемо англицизме поделити на:

1) *Очигледне или праве англицизме* - то су речи које су присвајане из енглеског и немају своју замену у српском језику. Оне су појавом нових проналазака прихватане као њихови називи. Да ли данас настаје толико ствари да ми не можемо да стигнемо да им дамо име на нашем језику, или се нико не труди да име смисли или сматрамо да ново име није довољно стучно? Који год да је разлог од наведених или неки други узрок појављивању тих англицизама, ја мислим да је сасвим оправдан, јер је то нова појава која нема своје место у нашем једнојезичном речнику и шта смета да се прихвати енглеска реч. Неки од ових англицизама су толико дуго у нашем језику да је њихово порекло можда мало познато, док су други опште прихваћени. Неке од таквих речи су и следећи примери: *роминг*, *модем*, *скенер*, *фајл*, али нису то само речи из информатике, ту је моје омиљено *пиће милкшејк*, као и *билборд*, *хамбургер*, *сендвич*, *комакт диск (CD)*, *супермаркет*, *ваучер*, *бодибилдинг*, *бестселер*, *викенд*. Од многих енглеских именица настали су глаголи у нашем језику, неки од њих звуче смешно, неки су одавно прихваћени: *лобирати*, *чекирати*, *даунлодовати*, *џогирати*, *сурфовати*, као и *придеви*: *лајв*, *гламурозан*, *софистициран*, *кул*, ту су и *прилози*: *океј*, *супер*, *топ*, *узвици*: *Ауч!*, *О-о!*, *Вау!*, *Упс!*, *префикси*: *екс-*, *ко-*, *мега-*, *микро-*, *сајбер-*, *ре-*, *хипер-*, *супер-*. Нису све ове лексичке јединице узете директно из енглеског језика, многе су настале под његовим утицајем или су преузете из других језика, али воде порекло из енглеског језика и образују велики скуп речи.

2) *Скривени англицизми* – нека реч може да прати тренд тј. следи норму енглеског језика. Неке од њих су енглеске речи које су правописно и граматички прилагођене

српском језику, неке су наше, али се користе као и дотична енглеска реч. Оне се не могу одмах препознати, али ако се мало зађе у анализу те речи лако се утврђује њено порекло. Њихова употреба није оправдана, јер означавају англосрпско-српске синониме и кад код се може требало би да се употреби српска реч. Скривени англицизам можемо да употребимо када желимо да нешто мало стручније објаснимо, али је употреба скривених англицизама најчешће из луксуза. Тиме одређене класе људи желе да делују изнад других. Ускоро ће се друштво делити на оне који говоре српски (нижу класу) и оне који говоре англосрпски (вишу класу). Ево неколико примера. Миш, од MOUSE, у смислу компјутерског показивачког уређаја - на овом примеру видимо да српски језик прати норму енглеског језика, јер миш је изворно наша реч, мала животиња са дугим репом и великим ушима, али како се миш у енглеском користи и као компјутерски показивачки уређај, онда и ми пратећи тај тренд, поистовећујемо малу животињу са дугим репом и великим ушима са овим уређајем. Ту су и речи копија, од COPY, примерак; лоцирати, од LOCATE, пронаћи; покривати, од COVER, извештавати; охрабрити, од ENCOURAGE, подстаћи, подржати; економија, од ECONOMY, привреда; дефинитивно, од DEFINITELY, извесно, сигурно; контролисати се, од CONTROL ONESELF, обуздати се; правити новац, од MAKE MONEY, зарађивати новац; разумна цена (А има и неразумна?), од REASONABLE PRICE, приступачна цена; служити казну, од SERVE A (PRISON) SENTENCE, издржавати казну; временска машина, од TIME MACHINE, времеплов. А где је оно љубазно "Изволите?", које се некада чуло када уђете у продавницу? Нема га више истиснуло га је "Могу ли вам помоћи?", од енглеске фразе CAN I HELP YOU?, причај ми о томе! (од TELL ME ABOUT IT!, Ма, шта ми кажеш!), а често се чује и ОН, MY GOD!, и то у непреведеној форми, а не Господе Боже! или Господе!

3) *Сирови англицизми* – чине трећу групу англицизама, која доскора није ни постојала. У ову групу спадају речи које су без било какве измене ушле у српски језик, то су речи које су само преписане из енглеског језика. Нико се није ни потрудио да одговори на питање њиховог писања, па се оне или пишу онако како се пишу у енглеском језику, или како ми мислимо да се изговарају, или са преведеним једним делом речи, ако је у питању сложеница, а најчешће се пишу онако како писац изволи. Нећу дати субјективно мишљење о томе како би требало ове речи да се пишу, јер оне не треба да се уопште употребљавају! Ово су речи које имају замену у српском језику која у потпуности објашњава одређену појаву, није предугачка, није нестручна, само је мање ин. Многи

мисле да је дотична енглеска реч, (и намерно кажем енглеска реч јер то и јесте, то није англицизам), мање стручна. Али то није тако! Сирове, као и скривене англицизме користе они који мисле да њиховом употребом делују паметније, образованије, тренди. Зашто се AIR BAG не може превести као ваздушна врећа, или ALL-INCLUSIVE аранжман као свеобухватни аранжман? Зато што многима боље звучи када се нешто каже на енглеском. Само се осврните и видећете да на билбордима, рекламама има толико силових англицизама да нема потребе да их наводим, али ево неколико примера: тefлонски NON-STIK тигањ, E-MAIL, ROAMING, PREPAID, ATTACHMENT, COMPUTER CONSULTANT, FASHION WEEK, OPEN DAY, PUBLIC RELATIONS, BY THE WAY, OF COURSE, NO COMMENT (3).

Одакле се створише сви ти непотребни англицизми, и ако су непотребни зашто се и даље користе? У српски језик су ушли због неадекватних превода, јер се преводиоци изгледа држе правила "Преводи како ти одговара!". После дуготрајног промишљања реч IMPLEMENTATION преведена као имплементација, а једно престижно признање за генијално превођење речи BACKSTAGE као BACKSTAGE, бекстејџ или разне верзије писања ове речи. BACKSTAGE значи иза сцене, а зашто онда толико пута чујем водитеље неке емисије како кажу: "Ми сада идемо у бекстејџ иза сцене!"" Реч самит је првобитно преведена као састанак на врху, а сада се често на вестима чује самит на врху; суд хашког трибунала (трибунал је уствари суд), и многи други примери. Да ли неко лекторише часописе, проверава шта пише на папирићима ових дотераних водитеља на Дневнику? Очигледно да не. И ко је ту крив што енглеске речи врше инвазију на српски језик? Да ли огроман утицај медија или неадекватна настава српског и енглеског језика? Зашто се нико не бори против тих малих ванземаљаца? Свако може нашо да учини. Избегавањем употребе објективно непотребних англицизама тамо где им није место можемо прочистити наш језик. Заједно можемо много учинити!

Енглеске речи које су у српском промениле значење

Многе англицизме ми употребљавамо потпуно различито од онога што они у преводу на енглески значе. Та група англицизама има замену, али се употребљавају потпуно различито, или означавају нијансе. На пример није свака куповина шопинг, нити сваки излет екскурзија. Како је дошло до тих разлика? Неко је дошао са новом речју и почео да је употрбљава, а није знао да њена замена већ постоји у нашем језику. И шта ће

како ће, он измисли да та реч не означава баш то, него мало другачије. Шалим се, али могло је овако да буде! Од оваквих речи занимљив ми је пар дрес – хаљина, а још више ме занима како је дошло до овога. Јасно је мени да су неке речи сличне. Има логике: бејбиситерка – дадиља, али одакле дрес и хаљина? Реч DRESS се на енглеском изговара као дрес, што је у преводу на српски хаљина, а код нас је дрес појам за горњи део спортске одеће, и то обично у тимовима са написаним презименом и бројем играча. Потражимо сличности између дреса и хаљине. Хаљине код нас носе само жене. Хаљина може бити свечана, дуга, кратка, летња, зимска, али и спортска, док дрес носе спортисти, и жене и мушкарци. Дрес се може описати као мајица са или без рукава. Али, кад видимо високе кошаркаше како трче у великим мајицама, онда нас њихове мајице могу подсетити на хаљине које се вијоре на ветру. Уствари, кад се сетим ја сам као мала тражила од ујака да ми купи ону "хаљиницу" што носи чика Дејан Бодирога. Како је неко могао да побрка прелепу свечану хаљину са комадом спортске одеће? У то нећемо да залазимо. Можда, једноставно, тај неко не прати трендове или нема укуса.

Занимљив је и пар тикет – карта. TICKET је на енглеском карта, а изговара се тикет, што је код нас папирић за заокруживање добитних Лото комбинација.

Рагби и фудбал: рагби се на енглеском каже FOOTBALL, и то је груба игра дугачија од игре коју ми називамо фудбал

У енглеском је одевни предмет пуловер (PULLOVER) све што се облачи преко главе, а код нас без рукава.

Митинг и састанак: митинг је код нас протест, скуп људи који су изашли на улице ради нечега, док је митинг (MEETING) на енглеском састанак.

Шопинг и куповина: реч шопинг у енглеском језику има исто значење као куповина у српском, подразумева куповину уопште па и јутарњу куповину, набавку намирница, али реч шопинг у српском се користи углавном за набављање гардеробе и одређених модних детаља.

Екскурзија и излет: као у предходном примеру екскурзија у енглеском језику има исто значење као излет у српском, то је одлазак у природу где се обавезно руча на ћебенцету, док реч екскурзија код нас означава путовање групе деце са наставницима на неко планирано место.

Драгстор и апотека: драгстор (DRUGSTORE) је у енглеском продавница где се продају лекови, али и козметика, као апотека код нас, али драгстор је код нас продавница која ради нон-стоп, то јест непрекидно и ту се продају сокови и намирнице.

Ћус и сок од наранџе: у енглеском је ђус (JUICE) је сок од само једне воћке или једне врсте поврћа, а код нас је ђус само сок од наранџе.

Англицизми у информатици

Са појавом компјутера све се више и употребљавају одређене речи које нису специфичне за српски језик. Иако употреба компјутера изискује потребу нових речи многи користе и неке посрбљене речи из енглеског језика, а за њих имамо своју реч. Ево најчешћих примера:

Провајдер-добављач, фајл-датотека, фолдер-фасцикла (омотница), форма-образац, пасворд-лозинка, сајт-локација (место), екаунт-налог, букмарк-обележивач, улоговати се-пријавити се, излоговати се-одјавити се, даунлодовање-преузимање (са Мреже), аплодовање-слање (на Мрежу), фрејм-оквир, по дифолту-подразумева се, рисивер-пријемник, шорткат-пречица, лејер-слој, темплејт-шаблон.

ЗАКЉУЧАК

Језик је настао са појавом друштва, са променама у друштву, мењао се и он. Понекад (често) промене у језику нису тако јасне и уочљиве као оне у друштву. Али најчешће и најлакше се дешавају и уочавају у лексици. Данас када је наш живот отворенији за утицаје, и језик им је подлегао. Брз развој науке и технике омогућио је лакшу и бржу везу са светом, толико бржу да језик те промене често не може да прати. Зато смо принуђени да прихватимо (најчешће) англицизме чија ће нам употреба олакшати живот и комуникацију. У том смислу поздрављамо употребу страних речи уопште. Али добре ствари прате и оне не тако добре, а то је у овом случају претерана и непотребна употреба англицизама у српском језику. То никако не бисмо смели да дозволимо. Српски језик треба да негујемо јер док имамо свој језик, биће и нас. Поред тога, он већ има веома богат речник који би требало да проучимо и научимо пре него што прихватимо туђе речи. Ко зна, можда ту негде пронађемо и своју реч.

ЛИТЕРАТУРА

- (1.) Ж.С. Љ.П, Граматика српскога језика за I-IV разред средње школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, Осмо издање, 2002. година
- (2.) Р.Б, Увод у општу лингвистику, Чигоја Штампа, Београд, Четврто издање, 1996. година
- (3.) Т.П, Енглески у српском, , Змај, Нови Сад, Прво издање, 2005. година